

גיוון הדיבור לצרכים פרגמטיים*

אסתר בורוכובסקי-בר-אבא

1. מבוא

נהוג לומר על השפה הכתובה שהיא מאורגנת יותר מהשפה המדוברת. התופעות המכוננות במאמר זה "חילופים בדרכי ההבעה", שייכות ללא ספק לקבוצת התופעות הגורמות לשפה המדוברת להיראות בלתי מאורגנת, שכן בשפה הכתובה תופעות מעין אלו נחשבות לבלתי ראויות. עם זאת, אין מדובר במאמר זה על חילופים שהם תוצאה של מעידות או כשלים של הפקה,¹ אלא על חילופים שאינם נתפסים כשיבושים.

כל התופעות הנדונות כאן מתייחסות למקרים שהדובר מחליף בהם את דרך הביטוי בעת הדיבור על אף שלרוב לא ניכרת סיבה אובייקטיבית לכך. חשוב להעיר, כי לרוב ניתן למצוא ה בדל סמנטי או פרגמטי בין הצורות האלטרנטיביות. למשל, הדיבור הישיר חי יותר ומערב יותר את הנמען בהתרחשות המתוארת, השימוש בגוף ראשון רבים לעומת השימוש בגוף שני מעמיד דיבור מתנשא ומקרב יותר את המוען אל ההתרחשות ועוד, כמפורט בסעיפים הרלוונטיים. ואולם בכל הדוגמאות המובאות במאמר זה מודגשת האפשרות להחליף בין האלטרנטיבות במסגרת אותה פסקה ולעתים אף בתוך אותו משפט והבחירה אילו צורות בתוך הטקסט יקבלו צורה זו או אחרת נראית בעיקרה שרירותית.

החילופים יודגמו בארבעה תחומים: חילופים בשימוש בזמני הפועל (סעיף 2), חילופים בשימוש בגופים (סעיף 3), חילופים בשימוש בצורות יחיד/רבים (סעיף 4), וחילופים בשימוש בדיבור ישיר/עקיף (סעיף 5).

אחת המטרות העיקריות של כל דובר, אם לא העיקרית שבהן, היא לזכות בתשומת לבו של הנמען ולאחר מכן לשמור אותו בקשב. הוא עושה זאת בראש ובראשונה על ידי השתדלות להפיק תוכן מעניין, ואולם בצד תוכן זה הדובר מגייס גם דרך ביטוי מסוימת, צורת הבעה וניסוח שתרתק את השומע עד כמה שאפשר. נראה כי אחת הדרכים לעשות זאת היא הבעת התוכן תוך שילוב אמצעים היוצרים חילוף לסירוגין בין דרכי הבעה שהן לכאורה אלטרנטיבות חופשיות, בבחינת גיוון סגנוני, אך הן שונות במידה שבה הן מקרבות או מרחיקות את הנמען מן ההתרחשות הנמסרת או בנקודת המבט שהן מעניקות לנמען על ההתרחשות הזו. במילים אחרות, המעברים התכופים, "הקפיצות", שאנו מוצאים בשפה המדוברת בין גופים, בין זמנים וכו', באים, בין היתר, כדי לעשות את הדיבור מושך יותר להאזנה לא רק בשל היותו מגוון יותר מבחינה צורנית, אלא בעיקר בשל היותו מגוון מבחינת היחס שהוא מעמיד כלפי ההתרחשות הנמסרת. בכתב המוען משתמש באמצעים אחרים, כגון אוצר מילים מגוון, אך במסגרת אילוץ הזמן של דיבור ספונטני שליפת מילים נרדפות מן

¹ * תודה מקרב לבי לתלמידתי ענת בר סימן טוב על הערותיה החשובות ועל עזרתה הרבה בעריכה.

על תופעות מסוג כשלים של הפקה ראו בורוכובסקי 2005:.

הלקסיקון קשה לביצוע, ולכן הדובר מחפש דרכים אחרות כדי לגוון את דיבורו בלא מאמץ אינטלקטואלי מיוחד, כגון אלה המוצגות כאן. כדאי לציין שככל הנראה רווחות התופעות הנדונות במאמר זה במיוחד בשיחות בלתי פורמאליות ובעיקר בטקסטים נרטיביים, כלומר בטקסטים שבהם הדובר מספר על מהלך אירועים כלשהו.²

2. חילופים בין זמני הפועל

בשפה הדבורה אנו עדים לכך שהדובר מחליף לעתים קרובות את הזמן הדקדוקי של הפועל גם כאשר הזמן האובייקטיבי של התרחשויות המתוארות אינו משתנה. לא הדובר ולא הנמען חשים אי נוחות ממעברים כאלה. במקרים רבים חילופי הזמנים משמשים למילוי פונקציה כלשהי, למשל שימוש בזמן מסוים לסימון התרחשויות שהן ברקע ובזמן אחר לציון התרחשויות הנמצאות בפוקוס. מכל מקום, כאן אני מביאה דוגמאות שלא ניכר בהן גורם מעין זה אלא החילופים בהן נראים בעיניי כחילופים לשם גיוון מסיבות פרגמטיות של שמירה על עניין הנמען בסיטואציה הנמסרת.

2.1 חילופי צורות הווה ועבר

בדוגמה הבאה ובמקרים רבים כמותה הדוברת מדווחת על אינטראקציה מילולית בינה לבין אחר. בתיאור התרחשויות נעשים חילופים חופשיים בין צורות הווה לצורות עבר של הפעלים. השימוש בזמן הווה בדיווח על התרחשות בעבר, המכונה לעתים "הווה היסטורי", מוכר כשימוש ה"מחיה" ו"מקרב" את ההתרחשות המתוארת ובכך יוצר מידה רבה יותר של מעורבות.³ כאן אני מתמקדת, כאמור, בחילופים של שימוש זה עם השימוש בצורת עבר. החילופים מגוונים את אופן ההבעה וכן משנים לסירוגין את מידת הקרבה של הנמען להתרחשות הנמסרת. כל אחד מהפעלים המודגשים בדוגמה שלהלן יכול היה להופיע בנטייה החלופית, ונראה שהחלפת הצורות נעשתה באופן שרירותי ולצורכי גיוון ההבעה בלבד.⁴

² לכשיבונן קורפוס של העברית המדוברת תתאפשר בדיקה סטטיסטית מקיפה ויתבררו הנתונים המדויקים.

³ ראו למשל שיפריין 1981, עמ' 46, 58-59; צ'ייף 1994, עמ' 210-211. לדיון נרחב בתופעת "ההווה ההיסטורי" ראו וולפסון 1982.

⁴ ישנם מקרים שבהם המעבר לזמן ההווה תלוי במבנה המסר (מעבר לזמן הווה בשיא של הסיפור ובבניית השיא; ראו למשל צ'ייף 1994, עמ' 209 [בעקבות שיפריין 1981, עמ' 60]). במקרים אחרים, חילופים יכולים להיעשות במטרה לארגן את הסיפור באפיונות (ר' וולפסון 1982). אולם במקרים שבהם אני עוסקת כאן, נראה שהמעבר לא נעשה מסיבות אלה.

(1) כן. בקיצור, אז אבא שלי לקח אותו למוסך וזה, אז אני מצלצלת לחשמלאי במוסך ואומרת, נו, מצאת את הבעיה? הוא אומר. חיזקתי בורג שם, חיזקתי כמה ברגים שהיו משוחררים. אוטו חדש, ברגים משוחררים? כאילו, אז הוא אומר. אני בדקתי עוד פעם את הרכב. מה שנשאר זה רק מערכת הדלק. [...] באיזה חומר את משתמשת? אז אמרתי, בתשעים וחמש נטול עופרת. [...] אז הוא אומר לא, זה לא טוב. אמרתי לו. למה זה לא טוב, זה היצרן אומר להשתמש ככה. אז הוא אמר. לא, אבל התשעים וחמש נטול עופרת בארץ זה לא בדיוק תשעים וחמש.⁵ (חברות במסעדה, נובמבר 1999)

החילופים יכולים להתבצע גם כאשר הפעולות המתוארות הן של אותו אדם:

(2) [...] את יודעת מתי היא ראתה נכדה אחת שלי? דרך האוטובוס. ואז היא ראתה כמה הנכדה דומה לאחותי, אז היא נכנסה, אז היא הייתה חייבת להיכנס לבנק, לאחיה, להגיד לו, למה אני צריכה לראות את הנכדה שלך דרך האוטובוס? ולגלות, ועוד כל כך כואב לי שאני רואה שהיא פשוט דומה לקרן, שתי טיפות מים. ואז, אני זוכרת את השיחה, איך היא מתקשרת לאחותי והיא אמרה לה, קרן יש לך העתק. יש לך פשוט העתק. (שיחה בין מניקוריסטית ללקוחה, מרס 2004)

2.2 חילופי צורות הווה ועתיד

בדוגמה הבאה הדוברת מספרת על מהלך התרחשות עתידית והיא מחליפה בחופשיות צורות של נטיית הווה ושל נטיית עתיד, כשהזמן האובייקטיבי של ההתרחשויות המתוארות אינו משתנה. גם במקרה זה כל אחד מן הפעלים יכול היה להופיע בצורה האחרת והמסר לא היה משתנה. החילופים, אם כן, נראים כחילופים לשם גיוון ההבעה בלבד, ושוב, בדומה לחילופים בין צורות הווה ועבר שהוזכרו לעיל, נראה שגם כאן נוצר שינוי לסירוגין במידת הקרבה של הנמען להתרחשות הנמסרת:⁶

⁵ שיפריץ (1981, עמ' 58) ווולפסון (1982, עמ' 50–52) מראים ש"הווה היסטורי" נפוץ במיוחד בפעלים הפותחים הצגת דברים בדיבור ישיר. כך גם זיו 2004 (באשר לעברית).

⁶ ושוב, אני מכירה בעובדה שבמקרים מסוימים עשוי דיבור בלשון הווה לתת תחושה של מסר יותר וודאי לעומת הדיבור בלשון עתיד, ואולם בדוגמה שלפנינו ובדוגמאות רבות אחרות אי אפשר לחלק את צורות הפועל על פי קריטריון זה (הצורה "אשאר" מעבירה עובדה וודאית ובכל זאת היא בעתיד).

(3) אני נוסעת לכנס. אני מרצה ביום שני, אני אשאר שם כל היום, ובאותו ערב אני חוזרת. אני לא אסע לשם כנראה ביום שלישי. (שיחה בין מרצות לפני כנס, ינואר 2004)

בדוגמה הבאה מתואר מצב כללי ולא מצב עתידי. גם כאן ניתן לראות חילופים בשימוש בצורות הווה ועתיד. השיחה התנהלה בין שלוש דוברות בעניין הגילויים השונים של תופעת הלחץ אצל גברים לעומת נשים:

**(4) א: גברים לא יודעים להודות בזה, נשים יותר.
ב: בוודאי, גברים הרבה פחות עוסקים בזה, הם
ג: הם מקבלים התקפי לב, לא מודים בזה.
א: מישהו צריך לפרנס כאן. מכירה את המשפטים האלה?
ב: אז באמת גברים הרבה פחות יודו בזה, אבל הם לחוצים לא פחות.⁷ ("אודטה", ערוץ 10, 14.4.2004)**

3. חילופי גופים

ישנם מקרים שבהם השפה המדוברת מאפשרת לדובר להחליף את נטיית הגוף בלי לשנות את תוכן הדברים. אחד המקרים המאפשרים חילופים מסוג זה הוא מקרה שבו הדובר מדבר על חוויה של עצמו (כך בדרך כלל, אך לעתים מדובר במישהו קרוב לו, כמו בדוגמה 11 להלן). הדיווח יכול להיעשות לא רק בגוף ראשון (או שלישי, כאשר מדובר על מישהו קרוב) אלא גם בגוף שני. השימוש בגוף שני מטשטש את הסובייקטיביות שבדברים ומוסיף גוון של שותפות עם הנמען, וכמו כן הוא גורר שימוש ב"הווה היסטורי", שהוזכר לעיל כאמצעי ליצירת מעורבות.⁸ הדוברים יכולים לנצל את האפשרויות השונות באותו דיווח כדי לגוון את דרכי הבעתם וליצור שינויים בנקודת המבט על ההתרחשות הנמסרת ובמידת המעורבות של הנמען בה. בדוגמאות שלהלן הדוברת מדברת על חוויה אישית תוך מעבר בין גוף ראשון לגוף שני ולהפך:

⁷ ייתכן כי השימוש בעתיד מצביע על כך שהמצב לא רק קיים בהווה אלא גם לא ישתנה בעתיד. אם כך, החילוף אינו לשם גיוון בלבד, והדברים ראויים למחקר נוסף.

⁸ עוד על השימוש בגוף שני באופן הנידון כאן ועל שימושים נוספים שלו בעברית, ראו הורביץ 1999.

(5) **טיילתי** בסביבה והייתי בשוק. **אתה רואה** שם רק דתיים חרדים כ אילו **אתה נמצא** בעולם אחר. **הסתובבתי** קצת והרגשתי ממש לא נעים. **אתה מתחיל** לחשוב שכולם מסתכלים עליך. **רציתי** רק לברוח משם. (בחורה מספרת איך נקלעה לשכונה חרדית בירושלים, ינואר 2004)

(6) לא, תשמעי זה לשבת שעות ולדפדף. עכשיו, זה לא סתם **אתה** מדפדף בספר. זה קלסר, והוא כבד, ו**אתה** מחזיק את זה ביד אחת, ו**אתה** זה, באיזשהו שלב פשוט לא יכולתי יותר לדפדף בקלסרים. חוץ מזה, גם יצאו לי העיניים מהחורים, אז בכלל. (אחיות בארוחת ערב, נובמבר 2002)

חילופים בין גוף שני לגוף ראשון יכולים להימצא גם כאשר אין מדובר בחוויה עצמית של הדובר, אלא דווקא של הנמען. במקרים אלה, אופן הביטוי הצפוי הוא הדיבור בגוף שני, והדיבור בגוף ראשון (בדרך כלל בצורת רבים) יוצר תחושה של שיתוף הדובר בהתרחשות, ושוב – החילופים בין האפשרויות יוצרים שינויים במידת המעורבות והשיתוף בין הדוברים, אם כי כאן מדובר על הקרבה של הדובר להתרחשות (ואף לנמען) ולא כמו במקרים הקודמים, קרבה של הנמען. כמו כן נתפס השימוש בלשון רבים כדיבור ילדתי ואף מתנשא (patronizing).

בדוגמה שלהלן מובאת שיחה בין אחות למטופל:

(7) האחות: **אתה** יכול לשבת או ש**אתה** רוצה שאני יאכיל אותך בשכיבה?

(היא עוזרת למטופל לשבת ואז היא אומרת:)

הנה, הנה **אנחנו יושבים**. כואב לך?

המטופל: לא, זה בסדר. (שיחה בין אחות לחולה, אפריל 2005)

4. חילופים בין לשון יחיד ללשון רבים

חילופים נוספים הרווחים בשפה המדוברת הם בין לשון יחיד ללשון רבים, בייחוד כאשר הדובר מתאר מקרה כללי. השימוש בלשון רבים מדגיש את הכלליות של הדברים והשימוש בלשון יחיד יוצר תחושה של קרבה בהיותו ממקד את תשומת הלב באובייקט אחד.

בדוגמה שלהלן הדוברת משתמשת בלשון רבים, ומוסיפה פסוקית תמורה שיש בה מעבר לדיבור בלשון יחיד:

(8) יש בחברה הערבית מקום גם ל**נשים חזקות**, אישה

שהיא רוצה לחרוג מהנורמות שהחברה כופה עליה.

("בקריאה ראשונה", ערוץ 23, 11.7.03)

הן צורת הרבים בגרעין והן צורת היחיד בתמורה באות לסמן סוג כללי ולא ישות ספציפית. השפה מאפשרת לדבר על הסוג הן בלשון יחיד והן בלשון רבים, ולכן מתאפשר הגיוון. כך גם בדוגמה הבאה:

(9)א: לפעמים אנשים אומרים דברים, שהם לא מבינים כל כך מה הם אומרים.

ב: אין להם מושג מה הם אומרים,
א: וגם ש... הם לא שמים לב לפעמים מה... הם גם לא מתכוונים כל כך למשמעות שאת מקבלת את זה. לפעמים מישהו אומר משהו סתם. (שיחה בין מניקוריסטית ללקוחה, מרס 2004.30.3)

חילוף דומה יכול להיות גם בגוף שני. כך בדוגמה הבאה שמצוטט בה סופר המדבר אל בת זוגו העיתונאית:⁹

(10)אתם העיתונאים כותבים את מה שברור מאליו, את לא יצירתית, אתם גם לא הכי הגונים בעולם. (שיחה בני זוג, ינואר 2005)

בדוגמה שלהלן ניתן למצוא חילופים הן בין דיבור בלשון יחיד לדיבור בלשון רבים והן בין גוף שלישי לגוף שני (חילוף גופים, בדומה לחילופים שנזכרו בסעיף הקודם):

(11)א: איך הוא מרגיש?

ב: כמו שמרגיש מישהו מוגבל ותלוי לחלוטין באחרים. הוא לא אוכל כמו שצריך כי הוא לא מסוגל לאכול בשכיבה, הוא לא ישן טוב כי קשה לישון על הגב. שוכבים על הגב כל היום וזה מספיק בשביל להיכנס לדיכאון. אתה מרגיש חסר אונים, ונדמה לך שלעולם כבר לא יחזור מה שהיה, שלא לדבר על זה שכואב לו רוב הזמן והוא מטופל במשככי כאבים חזקים. גם זה מטושטש אותך ולא מאפשר לו לנהל אורח חיים סביר כלשהו. (שיחה בין חברות, 20.5.2005)

5. חילופים בין דיבור ישיר לעקיף

במהלך דיבור ספונטני הדובר משתמש לעתים קרובות בדיבור ישיר,¹⁰ וזאת משום שהדיבור הישיר הוא בלתי אמצעי ומלא חיים יותר מן הדיווח העקיף, ולכן נותן תחושת מעורבות בהתרחשויות המתוארות.¹¹ בנוסף, הדובר מרבה להחליף בין דיבור ישיר לדיבור עקיף ללא סיבה מיוחדת וללא קשר לטיבו של התוכן המצוטט.¹² החלפות מסוג זה יוצרות שינויים במידת הקרבה להתרחשות הנמסרת ונראות כהחלפות לשם גיוון אופן ההבעה.

⁹ מובן שנקיטת לשון רבים מעמידה דיבור יותר כללי ושימוש בלשון יחיד ממקדת את הדיבור ישירות לנמען, אך בדוגמאות שלפנינו ניכר חילוף בין הצורות באופן שאינו מאפשר לראות הבחנה כזאת.

¹⁰ ראו למשל צ'יף 1982, עמ' 48; בייבר ואחרים 1999, עמ' 1118.

¹¹ ראו למשל צ'יף 1982, עמ' 48, 1994, עמ' 217–218.

¹² על חילופים בין דיבור ישיר לעקיף התלויים בטיבו של המסר המצוטט (כגון מעבר לדיבור ישיר מתוך רצון לשחזר דברים כגון קריאה, חזרה, אוצר מילים מסוים או פרוזודיה, או מעבר לדיבור ישיר כאשר ישנה חשיבות מיוחדת למילים שנקטו) ראו למשל צ'יף 1994, עמ' 217–219.

בדוגמה הבאה הדוברת מדווחת על דיאלוג, והיא מציגה את דבריו של צד אחד בדיאלוג בדיבור ישיר ואת דברי הצד האחר בדיבור עקיף:

(12) אחרי השבעה, אמרו לה, תיקחי לך את הזמן, ואז שבוע לאחר מכן, היא אמרה **שהיא לא כל כך אה, היא לא כל כך במצב נפשי לחזור**, כי היא לא רוצה לאבד שם את העבודה, ב, אצל העורכות דין, אז היא תעז וב שם. (שיחה ב ין מניקור יסטית ללקוחה, 30.3.2004)

חילוף בין דיבור ישיר לעקיף יכול להופיע גם כאשר מצוטטים דבריו של אדם אחד. לעתים המעבר בין דיבור ישיר לדיבור עקיף נעשה במסגרת אותו משפט. כך בשתי הדוגמאות שלהלן. בדוגמה הראשונה הדוברת מדווחת לחברתה על פגישה עיוורת:

(13) הוא אמר לי **שהוא יתקשר**, את נורא מעניינת אותי והכול, אבל שום דבר. מיום חמישי לא שמעת ממנו. (שיחה בין חברות, 19.3.2005)

(14) הבן שלו, הבן שלו עבד במשרד עורכי דין, יומיים, ו... הוא היה עובד בהתחלה בחברת ביטוח, והמנהל מאוד אוהב אותו. אז הוא אמר **שיש לו בת עורכת דין אה, מישהי יצאה לחופשת לידה, אז אה, אז בוא, אז בוא תחליף אותה בינתיים**. (שיחה בין מניקוריסטית ללקוחה, 30.3.2004)

6. עדויות מטקסטים מקבילים

כפי שציינתי לעיל, בשפה הכתובה חילופים כמו אלה שהוצגו כאן אינם נפוצים, ואם הם נקרים, הם נחשבים בלתי ראויים ובשל כך בטקסטים כתובים ערוכים הם עוברים תיקון והאחדה.

יש בידי טקסטים מקבילים דבורים וכתובים מסוגים שונים, כגון הקלטות של הליכים משפטיים והפרוטוקולים הכתובים שלהם, הקלטות של תוכניות מלל בטלוויזיה עם הכתוביות המלוות אותן, והקלטות של קטעי דיבור מכלי התקשורת וקטעי עיתונות שציטטו אותם.¹³ השוואת הטקסטים המקבילים הללו הראתה שברוב המקרים חילופים מהסוגים המובאים במאמר זה תוקנו במעבר לטקסטים הכתובים. להלן כמה דוגמאות.

בדוגמה הראשונה ישנם חילופים בין צורות הווה ועבר:

(15) והם **רוצים** ככה להשביח את הגזע כי הם מאוד היו מבודדים. (ריאיון עם ד"ר נ' פלד-אלחנן)

בעיתון שפרסם את הראיון הזה, הזמנים הואחדו ע"י שימוש בזמן עבר בלבד (המרה זו עוזרת גם להיפטר מתופעת השימוש בזמן הווה לציון אירועים בעבר, האופיינית לשפה הדבורה):

¹³ על תופעות שונות העולות מהשוואת הטקסטים המקבילים ראו בור וכובסקי 2002, ו 2006.

(16) והם רצו ככה להשביח את הגזע כי הם היו מאוד מבודדים. (ריאיון עם ד"ר נ' פלד-אלחנן שפורסם ב"את", 2.11.2001)

בדוגמה הבאה חבר הכנסת חיים רמון עושה שימוש בדיבור ישיר ודיבור עקיף לסירוגין:

(17) [...] אמרתי לו אהוד... אנחנו נהיינו ממשלה נכה אתה טועה בדרך המדינית זו תוביל להתרסקות, אתה טועה בדרך הכלכלית-חברתית... אמרתי שהדרך הפוליטית מובילה להתרסקות. (חיים רמון, "משעל חס", ערוץ 2, 7.2.2001)

בטקסט המקביל שציטט את דברי רמון למחרת בעיתון, יש האחדה של הדיווח לדיבור עקיף (ושוב, ההמרה גם עוזרת להיפטר מהשימוש בדיבור ישיר, האופייני לשפה דבורה):

(18) ניסיתי לומר לברק את הדברים [...] אני התריתי בפניו על טעויות בכל תחום שעשה בתחומים המדיניים, הכלכליים החברתי והפוליטי. (חיים רמון, "ידיעות אחרונות", 8.2.2001)

7. סיכום

במאמר זה הובאה סקירה קצרה של גיווני הבעה מתחומים שונים הניכרים בעיקר בלשון מדוברת: חילופים בזמני הפועל, חילופי גוף ומספר וחילופים בין דיבור ישיר לעקיף. גיווני הבעה אלה גורמים ללשון זו להיראות לעתים כלשון בלתי מאורגנת, והם עלולים להיתפס כאי-עקיבויות הנובעות מבלבול של הדובר, ואולם מן הנאמר במאמר זה מובן שלדעתי אין זה המקרה. אמנם אין לראות בחילופים הללו חלק מחוקי הדקדוק של השפה הדבורה, שכן קשה או בלתי אפשרי לנסח חוק דקדוקי המנחה את הדוברים וגורם להם ליצור במכוון "קפיצות" מעין אלה, אך עם זאת אין לראות בהם תופעות שהן בגדר כשלים של הפקעה או שגיאות דקדוק.¹⁴ כל החילופים שנידונו כאן הם חילופים שיש להם השפעה כלשהי על מידת הקרבה של הנמען (ולעתים של המוען) להתרחשות הנמסרת לו. מאחר שבכל הדוגמאות ניתן היה להביע את התוכן הנמסר בכל אחת מצורות הבעה שהובאו, נראה שהחילופים בין דרכי הבעה הם במידה רבה חופשיים, והם מעמידים אמצעי להעשרת הדיבור ולגיוון ההשפעה שלו על הנמען ובכך להגברת העניין בתוכן הדברים. ייתכן שבמחקרי המשך יימצא שבין צורות הבעה השונות יש הבדלי ניואנסים דקים שלא אובחנו לעומק בשלב זה של המחקר.

¹⁴ אמנם בשפה המדוברת ישנם חילופים רבים הנתפסים ככשלים של הפקעה, אך אלה אינם שייכים לנושא שנידון כאן. על ההבחנה בשפה המדוברת בין כשלים של הפקעה לבין שימושי לשון שהם בגדר "דקדוק" ראו בורוכובסקי 2005, 2005, ו(2005). להבחנה דומה באנגלית ראו, למשל, בייבר ואחרים 1999.

ביבליוגרפיה

- בורוכובסקי (2002) א' בורוכובסקי בר-אבא, "דברים שאין הנייר סובל": עיון בטקסטים מקבילים דבורים וכתובים. בתוך: ש' יזרעאל בסיוע מ' מנדלסון (עורכים), **מדברים עברית: לחקר הלשון המדוברת והשונות הלשונית בישראל** (תעודה, יח), תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב. 2002. עמ' 353–374.
- בורוכובסקי (2005) י) א' בורוכובסקי בר-אבא, "דקדוק הלשון המדוברת?": **לשוננו לעם** נד (ב-ג) (2005). עמ' 75–88.
- בורוכובסקי (2005) י) א' בורוכובסקי בר-אבא, "תופעות של הפקה בעברית המדוברת". **העברית ואחיותיה** ד-ה (2005). עמ' 81–103.
- בורוכובסקי (2005) י) E. Borochofsky Bar-Aba, "Towards a Description of Spoken Hebrew". *Hebrew Studies* 46 (2005). pp. 145–167.
- בורוכובסקי (2006) א' בורוכובסקי בר-אבא, "מן הדיבור אל העיתון: עיון בטקסטים מקבילים". **העברית שפה חיה**, ד (2006). עמ' 7–32.
- בייבר ואחרים (1999) D. Biber, S. Johansson, G. Leech, S. Conrad & E. Finegan, *Longman Grammar of Spoken and Written English*, Harlow: Longman. 1999.
- הורביץ (1999) מ' הורביץ, "גוף ראשון בגוף שני: עיון דיסקורסיבי בפסבדו-נוכח". **העברית שפה חיה**, ב (1999). עמ' 75–90.
- וולפסון (1982) N. Wolfson, *CHP: The Conversational Historical Present in American English Narrative*, Dordrecht: Foris. 1982.
- זיו (2004) י' זיו, "עושים כזה דיבור ישיר", הרצאה בכנס "העברית שפה חיה", אורנים, פברואר 2004.
- צ'יף (1982) W. Chafe, "Integration and Involvement in Speaking, Writing and Oral Literature". In: D. Tannen (Ed.), *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*, Norwood, NJ: Ablex. 1982. pp. 35–53.
- צ'יף (1994) W. Chafe, *Discourse, Consciousness, and Time: The Flow and Displacement of Conscious Experience in Speaking and Writing*, Chicago: The university of Chicago press. 1994.
- שיפריין (1981) D. Schiffrin, "Tense Variation in Narrative". *Language* 57 (1981). pp. 45–62.

